

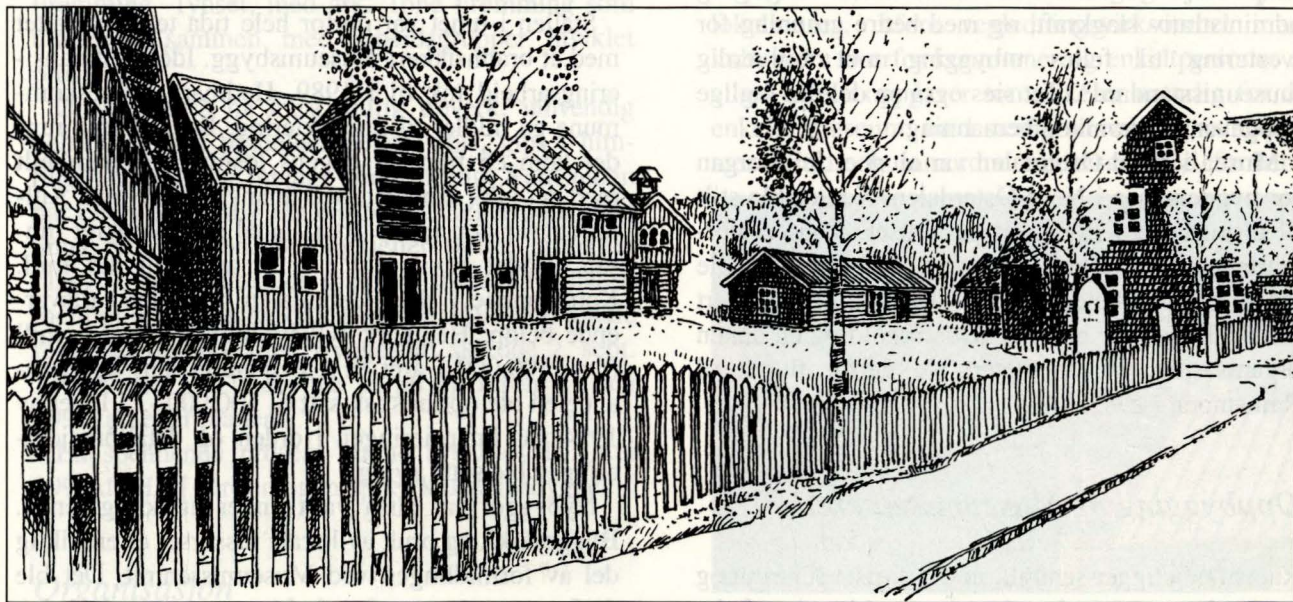
Musea i Nord-Østerdalen

Fellesorganet Musea i Nord-Østerdalen ble etablert i 1976. Da tilskuddsordningen for halvoffentlige museer ble etablert i 1975, kom 7 bygdemuseer i Nord-Østerdalen (Os museum var ikke etablert) med på ordningen. Disse 7 musea, ved deres styreledere: Arvid Dale, Gert Eggen, Arne Dag Østigaard, Ola Bihaug, Per H. Støen, Eystein Vingelsgaard og Halldis Bangen forsto at situasjonen ville bli endret med bedret økonomi, men at dette også stilte større krav til innsats. For å kunne løse framtidens oppgaver, gikk de sammen om å opprette fel-

les konservatorstilling. Den skulle fungere for alle museer, men være budsjettmessig knyttet til Tynset Bygdemuseum. Stillingen ble besatt St. Hans 1976, og grunlaget for fellesorganet Musea i Nord-Østerdalen var lagt, i første omgang knyttet til konservatorstillingen.

Én museumsregion

Et slikt samarbeid mellom flere sjølstendige museer var noe nytt i hele landet. Stillingen – distriktskonservator – var en av de første sitt slag. Dette var et mønster som etterhvert spredde seg utover landet. Ordningen kom istand i et samarbeid mellom de lokale musea og Fylkeskonservatoren i Hedmark,

Ramsmoen 1997. Fjøset, Stallen, Buret, Eldhuset, Nystua og Kontorbygninga (bolighuset), med bautaen over Nicolai Ramm Østgaard, tegnet av Helge Ness.

etterhvert også nedfelt i kulturplan for Hedmark. I dag er Hedmark fylke delt inn i fem museumsregioner.

Hva er en museumsregion? Forsøk på en definisjon finner vi i "Strukturering av norsk museumsvesen (utgitt av NKKM, Oslo 1986)". En museumsregion kan bestå av en, vanligvis flere, selvstendige institusjoner som går inn i et forpliktende samarbeid om oppgaver de best kan løse i fellesskap og / eller ligger utenfor den enkelte institusjons kapasitet. Regionen kan omfatte flere kommuner, men organiseres normalt ikke på tvers av fylkesgrenser. De samarbeidende institusjoner vil bli sett i sammenheng med et tiliggende geografisk område. Hensikten med å opprette museumsregioner er å gi museal dekning for hele landet og å skape mer omfattende enheter med større faglig og administrativ slagkraft, og med bedre grunnlag for ivestering til felles utbygging mot fullverdig museumsstandard". Det sies også en del om faglige oppgaver, økonomi og bemanning.

Musea i Nord-Østerdalen var altså et fellesorgan for bygdemusea i Nord-Østerdalen. Kontor ble stilt til disposisjon i Rådhuset på Tynset. Konservatorstillingen utviklet seg etterhvert, bemanningen ble økt med sivilarbeider og tilfeldig hjelp. Etter hvert ble det behov for bedre arbeidsforhold og en annen organisasjon. Virksomheten ble derfor flyttet til Ramsmoen i 1982.

Oppbygging av Museumssenteret

Ramsmoen ligger sentralt, midt i Tynset sentrum og har en interessant plass i regionens historie, så det var et gunstig utgangspunkt for videre utvikling.

Tynset kommune hadde kjøpt garden, ønsket var å bevare tunet. Museet ble en aktuell bruker, naturlig med forsøk på å kombinere vern og bruk. Utbyggingen av Museumssentret kunne begynne. Ganske raskt ble det utført omfattende restaurering av fjøset og løa til utstillingsformål. Det spesielle gråsteinsfjøset ble Galleri Ramsmoen, møkkkjelleren ble arkiv, stabburet lager og tekstilmagasin. I 1993 ble Nystua bygget, den inneholder brannsikkert arkiv med mobile reoler i kjelleren, dessuten arkivkontor og snekkerverksted. I 1993 ble det også gjennomført en omfattende restaurering av eldhus, en del på stabbur og hovedbygning. Husa på Ramsmoen ga etter hvert mulighet for allsidig museumsaktivitet, men behov for bedre magasin og framfor alt utstillings- og formidlingsplass var stor, slik at den aktiviteten kunne drives hele året.

Stallen i tunet var derfor hele tida tenkt erstattet med et brannsikkert museumsbygg. Idé- og finansieringsarbeid tok til i 1989. Hedmark Fylkeskommune ga midler til prosjektering. Etter mange runder kom en fram til dagens løsning, og parallellt med det gikk arbeidet med finansiering. Norsk Kulturråd var den første som signaliserte konkret innsats. Rådet bevilget 1.5 mill. av totalt 4.5 mill. Kommunene i Nord-Østerdalen bidro med tilsvarende beløp, Hedmark fylkeskommune med 1 mill (dvs. 100.000 i året til å betjene et lån) og egenandelen ble optimistisk satt til 500.000,-. I løpet av 1994 var finansieringen i orden og detaljprosjekteringen ble satt i sving.

Nybygget har altså vært under utvikling lenge. Byggeskikk og bruk av lokale ressurser er en viktig del av formidlingen ved Museumssentret. Det ble derfor mer og mer aktuelt å ta utgangspunkt i den gamle stallen og Arkitektkontoret Anderssen +

Det er klart for første tak med utgraving av kjelleren under Nystua, snekkerverksted og arkiv.

Fremming, Tynset, med ark. Tone Fremming som utøvende, sammen med arbeidsgrupper utviklet prosjektet.

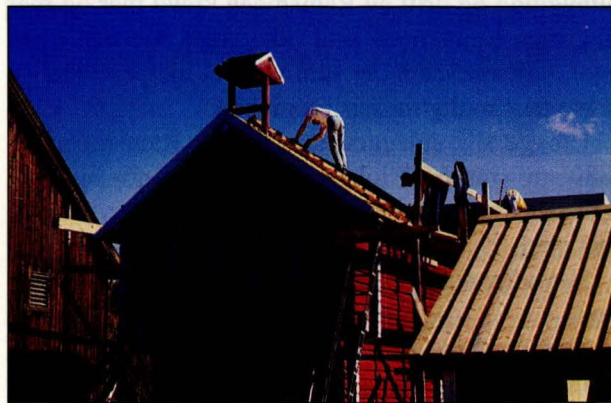
Ønsket var å ha mest mulig treverk, innvendig behandlet med brannhemmende stoff, gips i himling, skifertak og innlagt brannsikring. Ramsmoen har ellers et gunstig utgangspunkt, ligger ikke langt unna brannstasjon. Betongkjeller skulle gi sikker plass til magasin. Det gjaldt å finne en balanse mellom lokal byggeskikk tilpasset 1990-åra, lokale ressurser og sikkerhet. Byggestart skjedde 2. sept. 1995, huset var under tak til jul og ferdig 1. mai 1996, alt etter planen.

En spennende prosess kunne avsluttes 10. juni 1996 da H.M. Dronningen åpnet Museumsbygget.

Organisasjon

Etterhvert som virksomheten på Ramsmoen utvik-

let seg ble det mer og mer nødvendig å frigjøre fellesorganet Musea i Nord-Østerdalen budsjettmessig og arbeidsmessig fra Tynset Bygdemuseum. Alle museer og kommuner skulle betjenes, derfor var det viktig å ikke være spesielt knyttet til ett. Den 1. juni 1992 ble derfor Stiftelsen Musea i Nord-Østerdalen, Museumssentret Ramsmoen, etablert, med samtlige museer og kommuner som stiftere. Ifølge vedtektene skal Museumssentret være et regionalt museum, med eget styre og økonomi. Museet skal arbeide for å styrke interessen og kjennskapen til lokalkulturen og være med å legge grunnlaget for vern og videreutvikling av regionens kulturverdier. Museumssentret har et spesielt ansvar for regionale oppgaver innen registrering, dokumentasjon, vegledning, formidling og forskning. Senteret skal samarbeide med og gi tjenester til lokalmusea, utføre vegledningsvirksomhet innen kulturvern overfor kommuner og enkeltpersoner og ellers utføre oppgaver som ikke er naturlig for det enkelte museum, med særlig ansvar for samtid og nær fortid, og samordne innsatsen med forskning,

Ei omfattende restaurering av husa på Ramsmoen, her reparerer taket på buret. 1993.

*Representantene som møtte på stiftelsesmøte 2. juni 1992, samla utenfor den gamle stallen på Ramsmoen.
 Foran f.v.: Møyfrid Brendryen, Folldal, Grete Myhren, Tyllidalen, Ingrid Melander, Tynset, Kåre Bakosgjelten, Os, Odd Harald Lie, Alvdal, Magni Løvoll, Rendalen, Gunnar Alme, Tynset, Nora Storbekken, Tolga, Magni Grue, Tynset.
 Bakre rekke f.v.: Åge Lohn, Folldal, Odd Steinar Grindal, Rendalen, Knut Sagbakken, Tolga, Kjellaug Reiten, Tyllidalen, Tor Østvang, Os, Asbjørn Ryen, Os, Finn Øyan, Rendalen, Øistein Buraas, Os, Åshild Westgaard, Vingelen, Turid Vingill, Vingelen og Per Hvamstad, Alvdal.*

formidling, publikasjoner mm. De siste åra har utbygging og drift av Ramsmoen krevd mer og mer tid, men Ramsmoen skal ikke være noe mål i seg sjøl, virksomheten der skal være et hjelpemiddel til å yte best mulig innsats i regionen.

Utbygd slik anlegget står i dag gir Ramsmoen ca. 880 m² museumslokaler, fordelt på 6 hus. Et museumstun og sentrum for desentralisert virksomhet med:

Hovedbygning med kontor, mørkerom og bibliotek.

Fjøs med løe og møkk-kjeller, utstilling Galleri Ramsmoen, tekstilmagasin

Stabbur, lager, tekstilmagasin

Eldhus, gjenstandspoleie

*Ramsmoen 1993.
 Kontorbygninga, Buret, Eldhuset og Nystua.*

Nystua, arkiv i kjelleren, arkivarbeidsrom og snekkerverksted. Tilsammen 400 m².

Nybygget – Stallen – formidling og utstilling, spesialmagasin for negativer/film og gjenstander, 480 m².

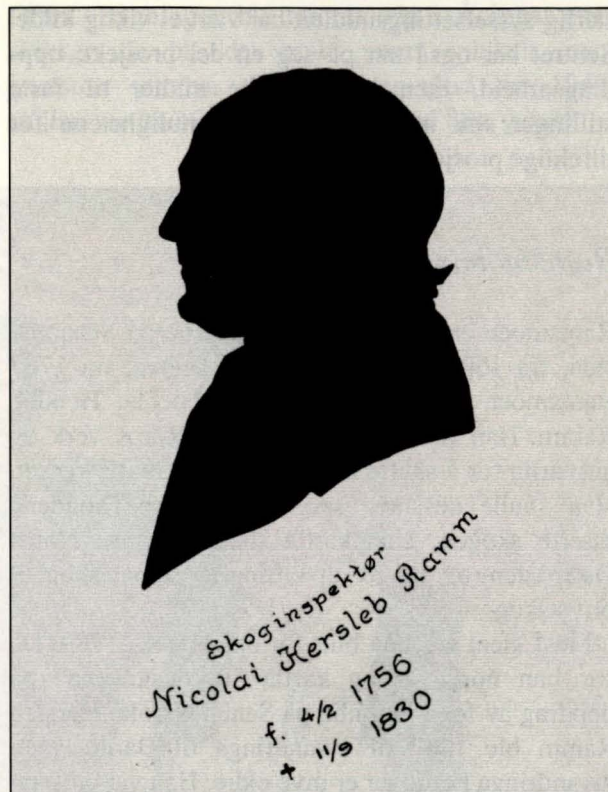
Personalressurser

Sida 1976 og opprettelse av konservatorstilling har det bare skjedd en liten og sakte utvikling når det gjelder stillinger. I dag er det 3 faste stillinger: konservator, fotomedarbeider, museumsassistent, tilsammen 2 årsverk. Konservatoren har for tida permisjon, og i tillegg til vikar er det også engasjert økonomikonsulent. For tida er det ingen sivilarbeider, heller ikke folk på sysselsettingsmidler. Dette er ordninger som tidligere har betydd svært mye for å få løst oppgavene.

Det har vært arbeidet mye for å skaffe mer midler til stillinger. Særlig har det vært gjort gjentatte forsøk på å få opprettet en handverkerstilling, som skulle ha ansvar for vedlikeholdsarbeidet. Til tross for at det er søkt sida 1977, har det ikke lyktes. Stillingen er fortsatt like aktuell. Tilsammen har musea i Nord-Østerdalen vel 120 hus !, men mangler fast kvalifisert handverksansvarlig.

Ønskeliste for nye stillinger er:

handverker, kulturvernvegleder, stilling knyttet til formidling og informasjon. Et museumssenter med de oppgavene som Ramsmoen har bør ha 5-6 faste stillinger. Dette avspeiles også i gjeldende museumsplan for Hedmark, vedtatt 1987. Av økonomiske årsaker er ikke noe fra denne planen gjennomført. For tida arbeides det med en ny kulturvern- og museumsplan for Hedmark.

Skoginspektør Nicolai Hersleb Ramm 1756 - 1830.

Sentrets økonomiske situasjon

Storparten av midlene kommer over Tilskuddsordningen for halvoffentlige museer, en avtale mellom stat og fylke. Av ei akseptert kostnadsramme bærer staten 62% og fylket 38%, denne ordningen sikrer for tida Senteret 536.000,-. Ved etablering av Stiftelsen sa kommunene seg villig til å bidra med kr 10,- pr. innbygger. Skiftende inntekter og bidrag,

særlig sysselsettingsmidler, har vært ei viktig kilde. Sentret har også tatt på seg en del prosjekt, oppdragsarbeid, men har for lite midler til faste stillinger slik at vi kan utnytte mulighetene for tilfeldige prosjekt.

Ramsmoens historie

Ramsmoen er en av de eldre gardene på Stasjonsida, fra 1600 Moen, seinere Lassmoen, fra 1787 Ramsmoen etter den nye eieren Nicolai Hersleb Ramm. Han var skoginspektør ved Røros Verk og ansvarlig for å skaffe fram kol, ved m.m. til Verket. Han skulle dessuten sørge for at ikke bøndene raserte skogen. Han kartla store deler av Nord-Østerdalen, og sto for utskifting av sameieskog til privatskog.

Mest kjent har han blitt for oppdraget i 1789. Da var han nordover og kartla "Barduskovene" på oppdrag av fogd Holmbo på Senja. Nicolai Hersleb Ramm ble "far" til utvandringa til Bardu, men utvandringa nordover er mye eldre. Han var en sann folkeopplyser, konstruerte kolkorga, da ble det lettere å holde kontroll med hva som ble levert. I 1812 konstruerte han ei potetkvern for å bedre ernæringa i de harde hungersåra som herjet da.

Han hadde flere barn, men disse reiste ut. Garden ble derfor solgt i 1800, men han ble boende der til sin død. Dattera Maren Magdalena var gift med Mikkel Østgaard fra Dalsbygda. De var bosatt i Trondheim, men ekteskapet ble oppløst og Maren Magdalena flytter heim til Ramsmoen med barna Nicolai og Karoline. Nicolai Ramm Østgaard skriver om oppveksten på Ramsmoen, Tynset, i boka "En Fjeldbygde" som kom ut i 1852.

Nicolai Hersleb Ramm dør 1830 og ligger begravd ved Tynset kirke. Maren Magdalena flyttet til Slåttåsen sammen med tante og datter. Maren Magdalena er særlig kjent som brurpynterske, hadde brukrone og anna utstyr som hun leide ut. På sine eldre år flytter hun til Kristiania og Elverum med sønnen Nicolai Ramm Østgaard. Han hadde studert jus og arbeidet i et departement, før han ble fogd i Sør-Østerdalen og bosatt i Elverum, bl.a. i Kirkelund midt i Leiret.

Nicolai Hersleb Ramm solgte garden til Petter Eide fra Tolga. Han hadde en stor familie, sønnen Tollef Ramsmoen var en kjent interiørmaler. Han har bl.a. malt Hansmostua som nå står på Glomdalsmuseet. Mange av familien reiste til Amerika. I 1916 ble garden solgt til Nils Often, sønnen Morten Often solgte så til Tynset kommune, som i 1992 overdro tun og hus til Stiftelsen Musea i Nord-Østerdalen, som beholder tunet så lenge stiftelsen fungerer etter sin intensjon. Jord, skog og seter er solgt, garden hadde seter i Havern og i Gammeldalen.

Nicolai Ramm Østgaard har gitt detaljerte beskrivelser av Ramsmoen der han vokste opp. Tunet var større og rakk lenger ned mot Tjønnområdet, omtrent der jernbanen går. Bortsett fra eldhuset, fra 1700, er ingen hus bevart, men dette er flyttet og ombygd flere ganger. Et hus til er bevart, nemlig stabburet, som i dag står i Museumsparken, det sto ovafor dagens tun, inntil Ramm Østgårdsgate. Det ble flyttet til Museumsparken i 1949. Et annet kjent hus som noen vil huske er fasterloftet, det sto langs Kongsveien sør for hovedbygningen. Det ble revet under krigen. Huset er omtalt hos Nicolai Ramm Østgaard og i Eilert Sundts bok om byggeskikken i

Norge. Av dagens hus er altså eldhuset eldst, men med en nyere påbygd skåle. Fjøset er fra etter 1870, antakelig bygd da garden måtte flytte i forbindelse med arbeidet med jernbanen. Nåværende hovedbygning fra 1926, var medgift til Inga Aasen gift

Often. Bygningen ble tømret opp i Åsenga, etter skikken da ble det brukt svært spinkelt, men jevnstort tømmer. Stabburet er altså fra 1949, stallen var fra 1920-åra, men påbygd flere ganger.

Museumsprisen ble innstifta i 1983. Kirstine P. Tallerås og Odd Steinar Grindal fekk prisen i 1996 for mangeårig innsats for museumsarbeidet i Nord-Østerdalen. Konservator Per Hvamstad står i midten. (Foto: Ole Bjørn Salvesen).